

відмовитися від авторитарних і схоластичних методів. Методи навчання іноземних мов, які ґрунтуються на гуманістичному підході, допомагають розкрити творчий потенціал студентів і сприяють розвитку та самовдосконаленню навчально-комунікативного процесу, формуванню майбутніх свідомих патріотів своєї країни, толерантних громадян світу.

Список використаних джерел

1. Волкова Н. П. Педагогіка : навч. посіб. – Київ : Академвидав, 2007. – 616 с.
2. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка : підручник. – Київ : Знання-Прес, 2008. – 447 с.
3. Крючков Г. Болонський процес як гармонізація Європейської системи вищої освіти // Іноземні мови в навчальних закладах. – Педагогічна преса, 2004. – 700 с.

Ознамець Г. О., викладач кафедри юридичного документознавства Національної академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ЛЕКСИКИ ДОКУМЕНТІВ

Для юридичного мовлення дуже важливим є точний і правильний добір потрібного слова (терміна) у певному контексті.

Недоліком юридичного документа є вживання в ньому полісемії, синонімії й омонімії.

У межах юриспруденції термін не повинен мати синонімів, які необхідні для додаткової експресії, не може бути багатозначним, оскільки точне висловлювання має величезне значення. Хоча інколи вживання синонімів дозволяє уникнути повторів у тексті юридичного документа (напр., *підозрюваний має право, підозрюваний вправі*). Використання синонімів повинно бути продуманим, виваженим, обережним, щоб їх наявність не викривила зміст юридичного документа. Досить важливим є вміння вибрати з ряду близькозначних слів найточніше, найвідповідніше і змістом, і забарвленням. Однак це складне завдання. Тому надто часто синоніми вживаються неправильно. Наприклад, *правильний – вірний (правильна відповідь – вірний друг*.

Якщо ж одне й те саме слово вживається у різних термінологічних системах, то ці слова виступають як омоніми. Омоніми – це слова однакові за написанням, але мають різне значення. Напр., *корінь* (математичний термін), *корінь* (філологічний), *корінь* (ботанічний), *корінь* (стоматологічний). Правило щодо однозначності термінів має універсальний характер і повинно поширюватись на мову юридичних документів.

Полісемія в мові документів – явище небажане. Значення багатозначних слів у контексті легко визначити, а в термінованому правовому мовленні це ускладнюється через однорідність контексту, використання стандартизованих конструкцій. Кожне правове поняття повинно співвідноситися тільки з одним правовим терміном, а кожен термін – лише з одним поняттям.

Під час складання ділової документації певні труднощі викликають пароніми (спільнокореневі слова, схожі за вимовою і будовою, але різні за значенням). Незначна різниця у написанні та вимові ускладнює їх засвоєння, призводить до неправильного вживання слів. Наприклад, *задача* (переважно математичного характеру, розв'язується за допомогою обчислень за визначеною умовою) *завдання* (те, що визначено або заплановано для виконання).

Як бачимо, змішування паронімів у документах призводить до перекручування інформації, до мовленнєвих помилок, порушень норм літературної мови.

Порушують ефективність документа, його чіткість, однозначність та стислість плеоназми (близькі за змістом слова, які є логічно зайвими): *травматичне ушкодження (травма і є ушкодженням)*. Повторення одних і тих же слів породжує бідність мовлення, робить вислів неблагозвучним, ускладнює сприйняття тексту, бо привертає до себе увагу – йдеться про тавтологію (поєднання спільнокореневих слів): *адресувати на адресу. У сім'ї був тяжкий сімейний стан*. Проте в окремих випадках у текстах законів тавтологія є виправданою. Так: *Обвинувальний висновок у справі Марченка О. Л., обвинуваченого в ...*

Використання іншомовної лексики породжує багато ускладнень і при підготовці, і при застосуванні юридичних

документів. Уникнути вживання іншомовної термінології у документах неможливо, але необхідно виробити певний порядок їх використання та дотримуватися його. По можливості, краще не застосовувати в текстах документів іншомовних слів, які мають відповідники в українській мові (напр.: *адекватний – відповідний, рівний; компенсація – відшкодування тощо*). Але це не означає, що слід замість іншомовних слів, які є загальноновживаними та більш зрозумілими, вживати власне українські слова (напр., укр. *задум* – іншом. *проект*; укр. *життєпис* – іншом. *біографія* тощо). Використовувати іншомовні слова доцільно і тоді, коли вони отримали міжнародне визнання (напр.: *бланк, кредит, диспозиція, делікт, патент, кодифікація, інструкція тощо*). Проте бажано в юридичних документах не зловживати іншомовною термінологією [1].

Недолік – вживання русизмів (суржик). Занадто часто можна почути та прочитати такі слова: *участковий поліцейський (дільничний), виписка з протоколу (витяг), приймати участь (брати), являється (є)*.

Слід дотримуватися правила максимального обмеження вживання *професійної лексики*. Професіоналізми в юридичних документах, якщо без них не можна обійтися, необхідно супроводжувати легальною дефініцією. *Канцеляризми* – це складні, громіздкі слова та фрази. За формою вони відповідають нормам літературної мови, що утруднює боротьбу з ними: *У справі підвищення кваліфікації на сьогоднішній день ми маємо... Вирішили акцентувати увагу на впровадженні нових форм організації праці...*

Загальним принципом викладу текстів документів є відсутність у них *жаргонної й іншої просторічної лексики*. Проте слід зазначити, що навіть в Кримінальному кодексі України вживаються жаргонізми, а саме: «*відмивання грошових коштів*» як синонім до терміна «*легалізація*» (ст. 209, 209¹) та «*сходка*» як синонім до слова «*зустріч*» (ст. 255).

Зрозумілість юридичного документа не може бути порушена вживанням слів *місцевого діалект*. Мова документів повинна прагнути до уніфікації та забезпечувати узгодженість системи законодавства України.

У тексті документа небажано використовувати *слова в їх переносному значенні: епітети, метафори, метонімію*. Проте у правотворчості допускається вживання метафор і метонімії як різновиду полісемії, які є переносним використанням номінативного значення слова, наприклад: *ділові папери, підозрюваний дає підписку* (дія) – *підписка про невиїзд долучена до справи* (результат дії) (метонімія); *закон вимагає суворості покарання, парк* (місце стоянки, ремонту й обслуговування транспортних засобів), *робоче місце, комп'ютерна революція, законодавча процедура, м'яке покарання, межа доказування* (метафора).

Недоліком вважається і вживання архаїзмів, тобто застарілих слів (*працівник міліції, кримінальна справа, пропонується*) [2].

Крім загальнозживаної лексики, діловий стиль загалом послуговується термінами, функція яких не лише називати предмет чи поняття, а й давати їм точне визначення.

Своєрідним елементом мови права є аббревіатури. Необхідно відмовлятися від надмірного вживання аббревіатур, а також скорочень, утворених з двох і більше.

Отже, варто особливу увагу звертати на добір слів за властивим їм значенням, відповідно до мети, завдань, ситуації мовленнєвої діяльності.

Список використаних джерел

1. Проценко Г. П. Правнича лінгвістика : навч. посіб. / Г. П. Проценко та ін. ; за заг. ред. С. М. Гусарова. – Київ : Паливода А. В., 2010. – 312 с.

2. Клименченко С. Д. Дотримання лексичних мовних норм як запорука точності змісту юридичного тексту / С. Д. Клименченко // Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи : матеріали XXII Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 30 лист. 2016 р.). – 2016. – С. 110.